

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ

СЕМЕНОВ ОЛЕКСАНДР ВІКТОРОВИЧ

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗ ТА АУДИТ ВЛАСНОГО
КАПІТАЛУ»**

(на матеріалах АТ «УКРПОШТА»)

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

АВТОРЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Чернігів 2023

Кваліфікаційною роботою є рукопис

Робота виконана на кафедрі економіки, обліку і оподаткування
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник: д.е.н., доцент **Сакун Олександра Сергіївна**, доцент
кафедри економіки, обліку і оподаткування Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Рецензент: **Мелашенко Наталія Миколаївна**, бухгалтер Комунальної
установи «Центр надання соціальних послуг» Городнянської міської ради

Захист відбудеться «20» грудня 2023 р. о 9.00 год. на засіданні
Екзаменаційної комісії у Національному університеті «Чернігівська
політехніка»

Завідувач кафедри економіки, обліку
і оподаткування
д.е.н., проф.

Ж.В. Дерій

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Власний капітал є одним з основних елементів фінансової структури підприємства. Абсолютні та відносні характеристики власного капіталу свідчать про фінансову стійкість підприємства, його здатність самостійно забезпечувати свої потреби в ресурсах, а також ступінь привабливості для інвесторів. Бухгалтерський облік, а саме його належна організація на підприємстві, виступає основним джерелом інформації про стан та зміни власного капіталу, також є основою для фінансового контролю. Тільки за умови оптимальної організації обліку можна отримати точну та достовірну інформацію, необхідну для прийняття раціональних та ефективних управлінських рішень.

Управління власним капіталом розглядається як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення оптимального співвідношення між різними видами та джерелами походження власного капіталу, а також на ефективне використання власних коштів підприємства. Важливість управління власним капіталом полягає в тому, що, по-перше, саме власний капітал виступає основним джерелом фінансування діяльності підприємства, а отже, чим вищим є рівень власного капіталу, тим більш фінансово стійким є підприємство. По-друге, власний капітал забезпечує підприємству фінансову незалежність від зовнішніх джерел фінансування, що надає підприємству автономності в рішеннях щодо своєї діяльності. По-третє, високий рівень власного капіталу, як найменш ризикованого джерела фінансування, є одним з найважливіших факторів, котрі підвищують привабливість підприємства для інвесторів.

В сучасних умовах господарювання в Україні підвищується значення управління власним капіталом, як основи функціонування підприємств. Тому актуальності набувають питання організації обліку власного капіталу суб'єктів господарювання. Управління власним капіталом є важливим фактором забезпечення успішного функціонування і розвитку підприємства.

Відтак, наразі можна виокремити актуальні завдання управління власним капіталом для сучасних підприємств, серед яких: забезпечення оптимального співвідношення між різними видами власного капіталу, ефективне використання власних коштів, забезпечення підвищення фінансової стійкості і незалежності підприємства. Для досягнення цих завдань необхідно проводити постійний аналіз фінансового стану підприємства, розробляти ефективні стратегії формування і використання власного капіталу.

Питанням ідентифікації та організації бухгалтерського обліку власного капіталу були присвячені наукові роботи як вітчизняних (Алексєнко М., Бугай Н., Бутинця Ф., Голова С., Канцурова О., Кірейцева Г., Леня В., Мацегора І., Мосійчука М., Палія В., Соколова Я., Шара Є. та багатьох інших), так і зарубіжних вчених (Бест Ф., Дюмарше Ж. Б., Рішар Ж. тощо).

Метою дипломного дослідження є обґрунтування теоретико-

методичних положень та прикладних аспектів процесів обліку, аналізу й аудиту власного капіталу, а також розробці пропозицій щодо їх удосконалення.

Досягнення встановленої мети забезпечується послідовним розв'язанням наступних завдань:

- теоретично обґрунтувати економічну сутність власного капіталу через дефініції та ідентифікацію його функціонального навантаження на підприємстві;
- встановити методичні підходи до управління власним капіталом, зокрема, у частині організації його обліку, аналізу й аудиту;
- дослідити нормативно-правове забезпечення процесів обліку й аудиту власного капіталу, яке використовується в практиці вітчизняних підприємств;
- провести аналіз фінансово-економічних результатів діяльності АТ «УКРПОШТА»;
- з'ясувати особливості організації обліку власного капіталу на АТ «УКРПОШТА»;
- вивчити існуючу практику організації аудиту власного капіталу на АТ «УКРПОШТА»;
- окреслити проблеми та узагальнити недоліки, виявлені при організації обліку і аудиту власного капіталу на АТ «УКРПОШТА»;
- розробити напрями підвищення ефективності процесів організації обліку власного капіталу на підприємстві АТ «УКРПОШТА»;
- запропонувати практичні інструменти щодо удосконалення аудиту власного капіталу на підприємстві АТ «УКРПОШТА».

Об'єктом дослідження випускної кваліфікаційної роботи є процес організації обліку та аудиту власного капіталу на підприємстві АТ «УКРПОШТА».

Предметом дипломного дослідження виступає сукупність теоретико-методичних та прикладних аспектів в організації процесів обліку, аналізу й аудиту власного капіталу на підприємствах в сучасних умовах ведення господарської діяльності.

Методи дослідження. При виконанні досліджень в рамках цієї кваліфікаційної роботи, було використано сукупність наступних методів та наукових підходів: аналітичний – при наданні характеристики та в процесі аналізу об'єкта дослідження; методи синтезу, вимірвальний та порівняльний – в процесі порівняння показників фінансово-економічного аналізу; методи узагальнення й абстрагування використані для узагальнення висновків за результатами проведеного аналізу.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-законодавчі акти, положення, які регламентують облік й аудит власного капіталу, офіційні статистичні матеріали, розміщені в ресурсах мережі Інтернет. Теоретичною основою дипломного дослідження виступила інформація, яка міститься в статтях вітчизняних учених в сфері бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту власного капіталу, Статистичною базою – є матеріали,

надані на підприємстві АТ «Укрпошта» та ті, які містяться у відкритих джерелах.

Практичне значення одержаних результатів. Основні результати проведеного дослідження зосереджені на наданні рекомендацій щодо вдосконалення існуючої методики та підвищення ефективності процесів організації обліку й аудиту власного капіталу на підприємстві АТ «Укрпошта». Так, нами запропоновано перехід на підприємстві на нове програмне забезпечення з автоматизації обліку, покращення професійних навичок бухгалтерів, перегляд положень «Наказу про графік документообігу первинних бухгалтерських документів», здійснення тестування з метою оцінки ефективності облікових процесів показників власного капіталу, запровадження на регулярній основі процедури внутрішнього аудиту.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися і обговорювалися на ІХ Міжнародній науково-практичній конференції. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку* (м. Чернігів, 27 листопада 2023 р.).

Публікації. За результатами дослідження опублікована теза доповіді:

Семенов О.В. Особливості обліку власного капіталу підприємства. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: ІХ Міжнарод. наук.-практ. конф.* (м. Чернігів, 27 листопада 2023 р.): тези доп. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 46-47.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота магістра має основну частину (вступу, три розділи, висновки), а також список використаних джерел і додатки.

Основний зміст викладено на 111 сторінках друкованого тексту. В роботі налічується таблиць – 17, рисунків – 14, додатків – 5. Список використаних джерел з 80 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі розкрита актуальність теми кваліфікаційної роботи, встановлено мету та завдання, предмет і об'єкт, методи та інформаційна база дослідження, визначено практичне значення результатів дослідження, а також подано структуру роботи.

У першому розділі роботи «**Теоретико-методичні основи організації процесів обліку, аналізу та аудиту власного капіталу**» розкрито змістовне наповнення власного капіталу, виокремлено методичні основи обліку власного капіталу, визначено особливості аналізу і аудиту власного капіталу, охарактеризовано нормативно-правове забезпечення обліку і аудиту власного капіталу в Україні.

Охарактеризовано теоретичні підходи щодо трактування поняття «власний капітал», що визначають його як власні джерела коштів господарюючого суб'єкта, фінансові ресурси, чисті активи, залишковий капітал (різниця між активами і зобов'язаннями), загальну вартість засобів підприємства, основу для початку і продовження господарської діяльності, різницю між вартістю його майна та зобов'язаннями.

Обґрунтовано, що власний капітал являє собою суму вкладених засновниками і додатково отриманих та створених (зароблених) у ході господарської діяльності підприємства коштів. Він представлений статутним, резервним, додатковим капіталом (капітал у дооцінках, дарчий капітал, інший додатковий капітал) та нерозподіленим прибутком.

Доведено, що організацію обліку власного капіталу можна визначити як процес безупинного, цілеспрямованого вибору і застосування найбільш раціональних засобів і технологічних прийомів збору та обробки облікової інформації й упорядкування звітності щодо наявності, формування і використання фондів, резервів і фінансових результатів.

Визначено, що організаційне забезпечення обліку власного капіталу складається із дотримання вимог чинного законодавства з обліку власного капіталу; розподілу обов'язків між працівниками бухгалтерської служби щодо ведення обліку та складання звітності з капіталу, регламентації ведення обліку власного капіталу для складання фінансової звітності; отримання достовірної інформації про величину, структуру і вартість усіх джерел власного капіталу й окремих його складових; захисту прав власників в разі конфлікту між суб'єктами господарювання стосовно процедури розрахунку компенсації учаснику при його виході з товариства.

Зазначено, що в процесі здійснення аналізу власного капіталу підприємства, окрім порівняння отриманих результатів з нормативними або плановими значеннями, необхідно відслідковувати їх динаміку та тенденції змін. Оскільки більшість запропонованих коефіцієнтів передбачають аналіз власного капіталу як цілісної величини, то важливим для отримання об'єктивних висновків є аналіз структури власного капіталу та окремих його складових, які мають власні тенденції до змін.

Виявлено, що аудит власного капіталу підприємства являє собою досить складну і важливу частину процесу перевірки діяльності підприємства, з огляду на це дуже важливими є правильність та повнота визначення його мети і завдань, а також об'єктів та напрямів здійснення.

В ході дослідження системи нормативно-правового регулювання організації бухгалтерського обліку і аудиту власного капіталу було виявлено наявність протиріч та розбіжностей щодо трактування поняття власний капітал та інших пов'язаних категорій. Доведено, що процес законотворення не є статичним, а тому на рівні з постійним оновленням нормативно-правова база обліку і аудиту власного капіталу потребує взаємоузгодження та удосконалення.

У другому розділі роботи «**Дослідження процесів обліку, аналізу та аудиту власного капіталу на АТ «УКРПОШТА»**» проведено аналіз фінансово-економічної характеристики діяльності АТ «УКРПОШТА», з'ясовано особливості організації обліку власного капіталу на АТ «УКРПОШТА», досліджено організацію аудиту власного капіталу на АТ «УКРПОШТА».

Виявлено мету та предмет діяльності АТ «УКРПОШТА», а саме: отримання прибутку від здійснення господарської діяльності: надання послуг поштового зв'язку на всій території України для задоволення потреб користувачів та забезпечення ефективного розвитку єдиної національної мережі поштового зв'язку України.

Здійснено аналіз фінансово-економічного стану підприємства, майновий стан, джерела фінансування, також проаналізована ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність та рентабельність. Отже, нематеріальні активи у 2021 році зросли майже утричі – темп росту становив 297%, а в 2022 р. відбулось подвоєння – темп зростання склав 208,8%. Величина незавершених капітальних інвестицій у 2021 році зросла на 254 975 тис. грн. порівняно з 2020 роком, хоча у звітному періоді спостерігалось зменшення цього показника на 25410 тис. грн.

Визначено, що зареєстрований (пайовий) капітал та ефект переоцінки при корпоратизації, не зазнали жодних змін протягом аналізованого періоду. Темп росту показника нерозподіленого прибутку коливався протягом аналізованого періоду – показник у 2021 році збільшився на 2,67% у порівнянні з 2020 роком, а у 2022 році він зменшився на 89%, що було обумовлено збитковою діяльністю в цьому році. Темп росту показника короткострокових кредитів банків зазнавав щорічного зменшення - у 2021 році склав 26,5% рівня 2020 року, у 2022 році зменшився до 4,8% рівня 2021 року. Темп росту показника поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами у 2021 році знизився до 73,3% у порівнянні з 2020 роком, а у 2022 році відбулось зростання на 11,4%.

Наведено, що оцінка вартості акцій АТ «УКРПОШТА» відбувалася із залученням незалежного оцінювача, який провів оцінку справедливої вартості активів та зобов'язань Компанії відповідно до правил оцінки акцій розроблених фондом державного майна України. Вартість акціонерного

капіталу була розрахована як справедлива вартість активів за вирахуванням справедливої вартості зобов'язань на дату оцінки. Проведення справедливої оцінки вимагається правилами корпоратизації, щоб уряд мав змогу визначити вартість акціонерного капіталу нового суб'єкта господарювання. Оскільки новий суб'єкт, яким стало АТ «Укрпошта», є продовженням існуючого бізнесу, активів та зобов'язань попередньої юридичної особи, то зазначена вище справедлива вартість активів та зобов'язань не могла бути відображена у фінансовій звітності Компанії.

З'ясовано, що внутрішній аудит на підприємстві здійснює Департамент внутрішнього аудиту АТ «УКРПОШТА», який є самостійним структурним підрозділом товариства, що створено Рішенням Наглядової ради АТ «УКРПОШТА», підпорядковується Комітету з питань аудиту, звітує перед Наглядовою радою і діє на підставі Положення, яке затверджено Рішенням Наглядової ради АТ «УКРПОШТА» [54].

Зазначено, що Департамент внутрішнього аудиту АТ «УКРПОШТА» розробляє річний план внутрішнього аудиту і довгостроковий план внутрішнього аудиту, якщо прийнято рішення про необхідність розробки останнього та програми внутрішнього аудиту. Організовує та забезпечує проведення внутрішніх аудитів згідно із затвердженим Комітетом з питань аудиту планом та відповідно до вимог чинного законодавства, Міжнародних основ професійної практики внутрішнього аудиту: основних принципів професійної практики внутрішнього аудиту, Міжнародних професійних стандартів внутрішнього аудиту, Кодексу етики працівників внутрішнього аудиту.

У третьому розділі роботи **«Проблеми організації обліку і аудиту власного капіталу АТ «УКРПОШТА» та шляхи їх вирішення»** узагальнено проблеми організації обліку і аудиту власного капіталу АТ "УКРПОШТА" та надані пропозиції щодо їх вирішення, розроблені шляхи удосконалення внутрішнього аудиту власного капіталу АТ «УКРПОШТА».

За результатами дослідження обліку власного капіталу на АТ «УКРПОШТА» було виявлено такі недоліки в обліку власного капіталу: необхідність постійного моніторингу працівниками облікового апарату законодавчих змін, що регламентують облік власного капіталу; лише частковий перехід на автоматизацію обліку; недосконалість організації обліку власного капіталу; відсутність сформованої методики формування робочого плану рахунків; посилення внутрішньої звітності і контролю.

Запропоновано такі шляхи удосконалення організації обліку власного капіталу: продовження впровадження на підприємстві нової інтегрованої ERP-системи; проведення навчальних тренінгів щодо теоретичних основ та практичних навичок в ERP-системі; додати розділ, що стосується руху документообігу первинних документів щодо власного капіталу. Визначення чітких уніфікованих вимог до цих документів; проведення інвентаризації власного капіталу з подальшим внесенням результатів в інвентаризаційний опис; впровадження кодифікаторів до рахунків власного капіталу.

Розроблено тест внутрішнього контролю обліку власного капіталу, який охоплює і питання організації бухгалтерського обліку власного капіталу, і функціонування внутрішнього контролю та його ефективність, професійні та практичні навички працівників на АТ «УКРПОШТА».

За результатами аналізу проведеного тестування, аудитор визначає оцінку організації бухгалтерського обліку — високу, середню, низьку. Відповідно до цієї оцінки визначає слабкі місця бухгалтерського обліку і більш ретельно планує аудиторські процедури перевірки, визначає аудиторський ризик і суттєвість аудиторської перевірки, складає Програму аудиту власного капіталу.

Запропоновано зразок Програми аудиту власного капіталу, яка складена за елементами власного капіталу. Аудит бухгалтерського обліку елементів власного капіталу охоплює перевірку достовірності інформації про власний капітал від перевірки інформації первинних документів до фінансової звітності.

Запропоновано зразки робочих документів відповідно до аудиторських процедур, які можуть бути використані аудитором, працівниками Департаменту внутрішнього аудиту АТ «УКРПОШТА» в практичній діяльності.

ВИСНОВКИ

Отже, у відповідності до встановленої мети випускної кваліфікаційної роботи було обґрунтовано теоретико-методичні положення та практичні аспекти, а також розроблено пропозиції щодо удосконалення організації обліку, аналізу і аудиту власного капіталу АТ «УКРПОШТА».

1. Систематизовано теоретичні підходи до трактування поняття «власний капітал», визначаючи його як власні джерела коштів, фінансові ресурси, чисті активи, залишковий капітал та інші аспекти.

2. Досліджено економічну сутність власного капіталу підприємства як суми вкладених засновниками і додатково отриманих коштів, представленої різними видами капіталу та нерозподіленим прибутком.

3. Здійснено фінансово-економічний аналіз діяльності АТ «УКРПОШТА», виявлено в цілому прибутковість за період дослідження, проте у 2022 році з'явилась збитковість діяльності. Відзначено зниження показників рентабельності за останні роки.

4. Вказано, що внутрішній аудит на підприємстві проводиться Департаментом внутрішнього аудиту АТ «УКРПОШТА» відповідно до затвердженого Положення.

5. В результаті облікового аналізу на АТ «УКРПОШТА» виявлені недоліки, такі як потреба у моніторингу законодавчих змін, частковий перехід на автоматизацію, недосконалість організації обліку і відсутність методики формування робочого плану рахунків.

6. Обґрунтовано, що АТ «УКРПОШТА» потребує системної автоматизації обліку для оптимізації обміну даними між Дирекціями та Центральним апаратом управління.

7. Запропоновано шляхи удосконалення організації обліку власного капіталу, зокрема продовження впровадження нової інтегрованої ERP-системи, проведення навчальних тренінгів, додавання розділу про рух документообігу та впровадження кодифікаторів.

8. Розроблено тест внутрішнього контролю обліку власного капіталу, який включає питання організації бухгалтерського обліку, функціонування внутрішнього контролю та оцінку навичок працівників.

9. Запропоновано зразок «Програми аудиту власного капіталу», яка охоплює перевірку достовірності інформації про власний капітал від перевірки первинних документів до фінансової звітності.

10. Розроблено зразки робочих документів для аудиторських процедур, які можуть використовуватися аудиторами та працівниками Департаменту внутрішнього аудиту АТ «УКРПОШТА» у практичній діяльності.

АНОТАЦІЯ

Семенов О.В. Організація обліку, аналіз та аудит власного капіталу (на матеріалах АТ «УКРПОШТА») - Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» ОПП «Облік і оподаткування». – Національний університет «Чернігівська політехніка». Чернігів, 2023.

У роботі досліджено економічну сутність власного капіталу, визначено методичні основи обліку власного капіталу, особливості аналізу і аудиту власного капіталу, проаналізовано нормативно-правове забезпечення обліку і аудиту власного капіталу в Україні.

Розкрито загальну фінансово-економічну характеристику АТ «УКРПОШТА», з'ясовано особливості організації обліку власного капіталу на АТ «УКРПОШТА», досліджено організацію аудиту власного капіталу на АТ «УКРПОШТА».

Узагальнено проблеми організації обліку і аудиту власного капіталу АТ "УКРПОШТА" та надані пропозиції щодо їх вирішення, розроблені шляхи удосконалення внутрішнього аудиту власного капіталу АТ «УКРПОШТА».

За результатами дослідження сформовані пропозиції щодо: продовження впровадження на підприємстві нового програмного забезпечення для автоматизації обліку, підвищення кваліфікації працівників бухгалтерії, оновлення Наказу про графік документообігу первинних бухгалтерських документів, впровадження тестування з метою оцінки ефективності обліку власного капіталу, впровадження програми внутрішнього аудиту.

Ключові слова: ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ, ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ, СТАТУТНИЙ КАПІТАЛ, АКЦІЇ, ДИВІДЕНДИ, ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, ВНУТРІШНІЙ АУДИТ, ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ.